

Prolog autora

*„Letopise piše samo onaj kome je sadašnjost važna.
Stare temelje poštujemo, ali se ne smemo odreći prava
da negde opet počnemo iznova da gradimo”*

J. P. Ekerman

Možda ćete se zapitati otkud bajame u naslovu? Odgovor nije samo u metafori već i mnogo više od toga. Kao da smo zaboravili nastojanja sveštenika Marka Travarika koji je zagovarao sadnju bajama na svim zagorskim stranama i slao sadnice ove plemenite voćke nastavljajući zamisli „o nužnosti pouke za puk u poljodijelstvu”.^{*} Vođeni ovim naprednim idejama moji baba i deda po majci (Ika i Jakov) krajem XIX veka u tipičnom dalmatinskom kršu u podnožju Vilaje iskrčili su njivu veličine desetak ari. Ispresecali su je u „lastve”, iskrčili kamenje i zasadili samo bajame. U vreme mog detinjstva one su toliko izrasle da se sa svake mogla videti ne samo panorama sela nego i mnogo dalje. Sa zadovoljstvom sam ih „mlatio” sa ovog drveta života, a one su na neki način uticale i na moj životni put, jer daleke 1959. godine rodile su više nego ikada. Tada je moj otac prodao veliku količinu očišćenog badema i tako me „opremio” na put u „Pionirski grad” u Zagrebu kao đaka osmog razreda. One su bile omiljeno voće, kao i orasi, i to ne samo oko Nove godine i Božića već tokom cele godine. Zamenjivale su čokoladu i imale su druge za mene „značajne uloge”. Nažalost, zbog zagađenja životne sredine, stabla čuvenih bajama nisu izdržala i već davno su se osušila, što je dobrim delom i danak civilizacije. Naslov za ovu

^{*} Slade-Šilović M.: „Trogirska zagora u narodnom preporodu”, 2001, str.31–45

knjigu sam uzeo sa idejom da ovaj tekst ne bude samo stručni rad, premda u njemu ima dosta stručnih razmišljanja.

Priča je smeštena i „uokvirena” između tri planine: Dinare, Vilaje i Avale. One se međusobno dosta razlikuju i po geografskoj udaljenosti i po mnogo čemu drugom. Jedino po čemu su slične je gusta šuma. U mom selu se, na primer, danas manje bave stočarstvom, jer ima dosta starijeg življa, što je mogući razlog da nadaleko poznati krš ponovo prekrije nadiruća smreka! Nikada se ne zna, možda tu ponovo počnu da niču hrastovi i drugo stoletno drveće, koje je po predanju postojalo i ranije, a isečeno je za vreme Mletačke republike. Drvo je korišćeno za izgradnju Venecije, poznatog bisera na italijanskoj strani jadranske obale.

Podstrek da napišem ovaj tekst našao sam u brojnim autobiografijama, razgovorima uglednog novinara Radio Beograda Miloša Jeftića sa većim brojem stvaralaca iz različitih oblasti, u „Dnevniku jednog psihijatra” prof. Tomislava Kronje. Veliki uticaj na mene imala je i emisija „Beograd noću” na Studiju B u kojoj su učestvovala brojne ličnosti koje strpljivo i predano grade svoje profesionalne i životne karijere. Takođe su me inspirisali Karl Proper svojom knjigom i naš poznati pisac Borislav Mihajlović-Mihiz svojom autobiografijom u dva toma. Inspiraciju sam našao čitajući „Samospoznaju (pokušaj autobiografije)” po meni sjajnog Nikolaja Aleksandroviča Berđajeva.

Dugo sam se kolebao da li da ovaj rukopis objavim. Konsultovao sam se sa mnogim kolegama, novinarima i intelektualcima, prijateljima koji su mi pružili veliku podršku. Često sam, posle timskih sastanaka ili grupne terapije, u pauzama pričao kolegama sopstvene doživljaje iz profesionalne karijere. Ne znam zašto, ali mi se činilo da me slušaju. Verovatno im je to bilo lakše nego da postavljaju pitanja. Kada sam započeo sa pisanjem ovog teksta, mnogi detalji i sećanja bili su već „sređeni i prepričani”. Jedini problem mi je predstavljala njihova sistematizacija po hronološkom redu i značaju, te se nadam da sam uspeo da održim kontinuitet u svom izlaganju. Moguće je da su pojedini delovi teksta pretrpani nepotrebnim detaljima, a sve nejasnoće i moguće greške su nastale slučajno.

Neki univerziteti u svetu imaju običaj da svojim profesorima objavljuju profesionalne biografije. Meni se ipak učinilo da je bolje da ovaj tekst objavim lično. Ono što ljudi pišu o sebi uvek je puno emocija. U memoarskoj literaturi to obično najveća mana. Autor se priseća drugih ljudi i događaja, a govori, ipak, najčešće o sebi. Znam da danas postoji nekoliko autobiografskih žanrova. Pre svega to je *dnevnik* koji autor vodi iz godine u godinu, iz dana u dan, kao slobodnu formu uspomena. Dnevnik A. Žida je najbolji primer. Postoji i *isповest*, a od novijih ovog žanra - to su dnevnicima blaženog Augustina i Žan-Žaka Rusoa koji su najbolji primeri ove vrste. Ovde spadaju i *uspomene*. Berđajev navodi: „Hercenova prošlost i razmišljanja sjajna su memoarska literatura.” Na

kraju, da spomenemo i *autobiografije*, u kojima se u hronološkom poretku iznose različiti događaji iz života, kako društveni tako i duševni. Sve ove knjige imaju za cilj da sa većom ili manjom istinitošću ispričaju ono što se zbilo. Žele da ostave traga o prošlosti, a u nju spadaju i misli i osećanja autora.

Nisam siguran gde se može svrstati ovaj moj rukopis. Nikada nisam vodio dnevnik. Ne osećam se zbog toga loše. Nisam želeo ni da pišem uspomene na događaje iz života i epohe u kojoj sam živeo, nije mi to bio glavni cilj. Ovo nije ni autobiografija u uobičajenom smislu te reči, koja bi hronološki govorila o mom životu. Pre će biti socijalno-psihijatrijska autobiografija, biće to istorija mog duha i nekih samospoznaja. Prema Berđajevljevom mišljenju, „uspomena na prošlost nikada ne može biti pasivna, ona ne može da predstavlja tačnu reprodukciju, te stoga uvek izaziva sumnjičavost. Pamćenje je aktivno, u njemu postoji stvaralački element preobražavanja, a sa njim su opet povezani nepreciznost, pogrešne uspomene. Pamćenje odabira: mnoge stvari stavlja u prvi plan, a mnoge predaje zaboravu, ponekad nesvesno, a ponekad, sasvim svesno”.^{*} Gete je napisao knjigu o sebi sa izuzetnim naslovom: „Poezija i stvarnost”. U njoj nije sve istina, već ima i pesničkog stvaralaštva. Ja nisam pesnik, ja sam neuropsihijatar. U knjizi koju sam napisao neće biti izmišljenih događaja, osećanja i situacija. To će biti psihosocijalna i lična, životna spoznaja, osmišljavanje mene i moga života. Nije reč samo o uspomenuama iz prošlosti, već u jednom značajnijem delu i o aktuelnom stvaralačkom činu. Berđajev kaže, „a vrednost tog čina se određuje činjenicom koliko se on uzdiže nad vremenom i koliko se pridružuje egzistencijalnom vremenu”.^{**} Nisam želeo da u ovoj knjizi razotkrivam svoju dušu, mada se pitam da li sam u tome uspeo, i ako je u pitanju samospoznaja, mislim da sam i sâm u njoj otkrivao svoju sudbinu, tajne, misli i ideje. Živeo sam u epohi katastrofalnoj kako po moju zemlju, tako i po ceo svet. Pred mojim su se očima rušili svetovi i stvarali novi. Dovoljno je setiti se pada Berlinskog zida, proširenja EU, raspada bivše Jugoslavije i stvaranje velikog broja novih država u svetu. Mnogi podaci, činjenice i neka lična viđenja sopstvene struke, kao i brojni društveni potresi i zbivanja, odnosili su se na događaje na razmeđu dva veka, i to u drugoj polovini XX i na početku XXI veka. U teškom posleratnom periodu počeo sam životni put, koji je nastavljen za vreme samoupravnog uređenja, ekonomije udruženog rada i interesnog organizovanja u društvenim delatnostima. Poslednje dve decenije stvara se novo društveno uređenje. To je vreme tržišne privrede i ekonomije, koje su još uvek u fazi bolne tranzicije, što je, možda, jedan od razloga složenosti društvenog trenutka u kome današnje generacije započinju profesionalnu karijeru.

* Berđajev N: *Samospoznaja (pokušaj autobiografije)*, Književna zajednica Novi Sad, 1987, str. 51

** Isto, str. 52

Ivo Andrić, naš nobelovac, i sigurno najveći pisac na Balkanu, kaže: „Čovek ima tri vida, ispoljava se na tri načina... Najpre, onakav kakav bi hteo da je, to jest kakvim se sam izdaje i pokazuje, zatim onakav kakvim ga drugi prikazuju i onakav kakav je zaista”.^{*} Prepoznao sam u tim rečima moju stalnu dilemu! Ova knjiga napisana je slobodno, ona nije sputana nekakvim sistemskim planom. U njoj se sećanja na događaje i ljude prepliću sa brojnim razmišljanjima. Poglavlja nisam podelio strogo hronološki, kako se to obično radi u tradicionalnim autobiografijama, već po temama i oblastima koje su me zaoкупljale ili pripadaju određenom periodu mog života. Od izvesnog je značaja, međutim, i postupnost vremena, pa jedan od najvećih propusta vidim u mogućem ponavljanju iste teme u pojedinim poglavljima knjige. Jedino opravdanje je da će se tema javljati u drugom kontekstu. Berđajev kaže: „Odlučio sam da se pozabavim sobom ne samo stoga što osećam potrebu da izrazim sopstveni lik i dam mu pečat, već i stoga što to može pomoći postavljanju i rešavanju problema čoveka i ljudske sudbine. Postoji takođe potreba da se objasne sopstvene protivurečnosti. Knjige takve vrste su povezane sa najjednostavnijom snagom, silom u čoveka, sa pamćenjem. Pamćenje i zaborav se smenjuju.”^{**}

Uvideo sam da u mnogim važnijim životnim događajima i situacijama često ključnu ulogu imaju splet okolnosti, lična želja i podudaranje. U najranijem detinjstvu, još kao darovit učenik iz matematike i fizike, sa željom da se bavim arhitekturom ili nuklearnom fizikom, zbog lošeg znanja francuskog, opredelio sam se za srednju školu za zdravstvene tehničare u kojoj se ne uči ovaj jezik. Kasnije kao maturant bio sam primljen na političke nauke, molekularnu biologiju i medicinu istovremeno. Premda sam bio pedeset i deveti na rang-listi od šezdeset kandidata, koliko je položilo prijemni ispit na Medicinskom fakultetu u Novom Sadu, u naknadnom septembarskom upisnom roku odlučio sam da studiram medicinu. Spletom nepovoljnih okolnosti na četvrtoj godini medicine izgubio sam status vojnog stipendiste. Posle završetka studija ponovo sam bio u situaciji da biram i odlučujem. Umesto kliničke farmakologije, invazivne dijagnostike u kardiologiji, infektivnih bolesti, dermatologije ili medicine rada, ja sam se opredelio za neuropsihijatriju. Posebno je na mene i moj profesionalni put uticala harizmatična ličnost prof. dr Slavke Morić-Petrović, tadašnje direktorke Zavoda za mentalno zdravlje, koja je sa svojim saradnicima uspešno vodila ovaj Zavod (danas Institut za mentalno zdravlje). A ja kao mladi specijalista i magistar, ponovo ulazim u novi splet brojnih okolnosti. Izabran sam za asistenta na neuropsihijatriji, i to odlukom Saveta Fakulteta i pored negativnog mišljenja Komisije referenata za utvrđivanje predloga izbornom veću Fakulteta. Pitam se da li sam zbog duplo slabijeg utiska koji sam

^{*} Kirov K.: *Ivo Andrić kao psihopatolog*, Psihijatrija danas, Beograd, 1988, 1-2:163-166

^{**} Isto, str. 53 i 54

ostavio na domaće članove Fulbrajtove komisije u odnosu na ocenu američke strane i izgubio ovu stipendiju.

Nesumnjivo da je bilo i drugih, možda mnogo boljih, povoljnijih prilika od navedenih, kao i ličnosti koje su uticale na moj profesionalni razvoj i karijeru. Pre svega, to su moji brojni profesori i kolege iz struke, specijalizanti iz psihijatrije i medicinske psihologije, studenti i, naročito, brojni pacijenti koje sam lečio, ali i pojedinci iz drugih profesija koji su mi nesebično pomogli. Treba spomenuti i brojna odricanja i razumevanje moje porodice, koja mi je sve vreme pružala veliku podršku.

Iako je ovaj rukopis lični pogled u sopstveni rad u struci, sigurno je prožet željom za ličnim dokazivanjem, on je istovremeno namenjen i mlađim kolegama, s ciljem da im ukaže da mnogo toga zavisi od njih samih, da treba da imaju sopstveni plan razvoja lične karijere, da korak po korak streme ka daljem napredovanju. Talenat sigurno nije dovoljan, već su potrebni i upornost, istrajnost i veliki rad. Neophodno je da žive sopstveni život satkan od mnogih malih stvari i da uporno streme profesionalnom usavršavanju u karijeri, koja ne bi trebalo da ih promeni. Sigurno je da nema talenta koji ostaje skriven, ali stalno treba imati na umu: zašto smo počeli nešto da radimo. Možda je najbolji kritičar iskreno okruženje mlade osobe koje će mu postaviti pitanje: „Da li si se i koliko promenila?”

Čovek uvek treba da je zahtevniji prema sebi nego prema drugima. Nesumnjivo da je veoma važna posvećenost profesiji uz velike žrtve i lična odricanja. Shvatio sam da svi uspesi nisu garancija za dalje napredovanje. Neophodno je stalno raditi, učiti i iznova se dokazivati. Već sam pomenuo emisiju „Beograd noću” koju uređuje i vodi novinarka Dragana Ćosić. Ova emisija me asocirala na mnoge sopstvene aktivnosti koje sam obavljao van uobičajenog radnog vremena i pretežno noću.

Danas se od mladih traži prosečno radno vreme od dvanaest sati, oni teže zadovoljavanju egzistencijalne potrebe i prisutne su sve negativne pojave koje prate tranziciju. Nesumnjivo je da će mlađi stručnjaci uz najbolju želju morati da premoste brojne prepreke koje nosi savremeni način života i rada. Već sam istakao da je danas skoro u celom svetu sve podređeno poslu od jutra do večeri, malo se vremena provodi u porodici. Čovek mora da bude svestan svojih sposobnosti, svog dometa i nastojati da ih dostigne korak po korak. Potrebno je stalno učiti i usavršavati se. Mnogo toga sam i s vremenom i sam shvatio.

Pored kliničke psihijatrije godinama sam se aktivno bavio psihofarmakologijom, gde se na određeni način prepliću moja stručna i naučna interesovanja. Zanimala me je socijalna i ekonomska analiza tretmana i lečenja u psihijatriji, gde se, takođe, „spajaju” moja interesovanja za medicinu i molekularnu

biologiju. Društvena ubeđenja i javna psihosocijalna i društvena aktivnost kod mene su dobile značaj kroz celovitije sagledavanje različitih psihijatrijskih poremećaja i poremećaja ponašanja u svakodnevnoj praksi.

Ovakav stav prema struci na određeni način predstavljao je teškoću prilikom pisanja ove knjige. Jasno mi je da su sve biografije nedorečene, a često i neiskrene. Koliko mi je poznato, samo je Žan-Žak Ruso napisao najiskreniju biografiju. Možda sam određenim pojavama dao preveliki značaj, a druge zanemario, što će najbolje da ocene čitaoci i meni bliske kolege. Želeo sam da dam svoje viđenje stvari i događaja u profesiji. Namerno sam odustao od navođenja brojnih primera iz lične prakse pošto ovde nije reč o kliničkom prikazu mog rada. Samo uzgred sam dao viđenje nekih životnih događaja, mesta i vremena njihovog odigravanja. Možda je tačno, da sam sebe u ovom tekstu potpuno povezao sa tim događajima.

Odmah koristim priliku i posebnu zahvalnost da izrazim kolegama i dugogodišnjim prijateljima, prof. dr Petru Bokunu, dr Dejanu Lapčeviću i dr Dragani Kostić, na pogovorima za ovu knjigu. Prof. dr Sedmak bio je moj dugogodišnji šef i učitelj. Sa prof. dr Petrom Bokunom vezuju me dugogodišnje prijateljstvo, mesta rođenja, rada i boravka (Dalmatinska zagora-Ljubitovica i Vrlika), sa dr Dejanom Lapčevićem ostvario sam višegodišnji zajednički rad i saradnju u Institutu za mentalno zdravlje u Beogradu. Dr Dragana Kostić je jedna od poslednjih specijalizanata kojoj sam bio mentor tokom njenog specijalističkog „kruženja” u Institutu. Posebnu zahvalnost dugujem recenzentima ove knjige: prof. dr Petru Bokunu i prof. dr Tomislavu Sedmaku.

Ovim tekstom na neki način pridružujem se proslavi 45-godišnjice rada Instituta za mentalno zdravlje u Beogradu, u kojem sam proveo ceo svoj radni vek. Rukopis je rekapitulacija mog ličnog rada iskazan kroz važnije biografske podatke i profesionalne aktivnosti. Bio sam svedok nekih društvenih događaja koji su sigurno uticali na moj životni put i stručnu karijeru, ali ih nisam detaljno analizirao. Ova knjiga ima autobiografsku i memoarsku dimenziju, a nije analiza razvoja službe za zaštitu i unapređenje mentalnog zdravlja u našoj sredini.

Posebno zahvaljujem gradskoj opštini Stari grad, Sandoz-u i Pharma Swis-u iz Beograda na pomoći oko štampanja ovog teksta. Najsrdačnije zahvaljujem mlađim kolegama, mr dr Ivici Mladenoviću i diplomiranom socijalnom radniku, gospođi Marini Paunović, odličnim profesionalcima i vrhunskim stručnjacima u svojoj struci, što su pažljivo pročitali ovaj tekst i ukazali mi na značajne činjenice. Dugujem zahvalnost prijateljima i kolegama što su utrošili vreme da pažljivo pročitaju i prokomentarišu delove teksta i što su pomogli informacijama i savetima. Međutim, odgovornost za iznete podatke i za bilo kakve greške i propuste snosi, potpuno autor. Hvala gospođi Milenku Mojsilo-

viću, književniku i dramaturgu, Kostu Dimitrijeviću, doajenu srpskog novinarstva i književniku, Đuri Zagorcu, uglednom novinaru i publicisti, Simi Ćirkoviću, novinaru i istraživaču psiholoških osobina istorijskih ličnosti. Posebno izdvajam gospodina Kostu Dimitrijevića, legendu i uglednog književnika i novinara, što je, premda bolestan, pažljivo pročitao rukopis i dao veoma pozitivno mišljenje o njemu. Značajan doprinos dao je gospodin Sima Ćirković na konačnom oblikovanju teksta, posebno na strukturi koja je pred vama. Uvažio sam sve dragocene primedbe i predloge. Najsrdačnije zahvaljujem komšijama Radici i Rajku Jovanović, velikim ljubiteljima knjige, što su našli vremena da pročitaju ovaj tekst i ukažu mi na neke nedostatke u njemu. Veliko hvala koleginicama mr. sc. dr Olgi Čolović i psihologu Jeleni Ristić za strpljenje pri čitanju i popravljanju rukopisa. Rukopis je pažljivo pročitala i gospođa Svetlana Knežević, član redakcije lista „Stari grad” u Beogradu. Svi oni su me svesrdno podržavali tokom pisanja teksta.

Želeo sam da iskažem svoje viđenje životnog puta i profesionalne karijere i da ga dam u prvom licu jednine. Verujem da sam o psihijatriji najviše naučio od svojih pacijenata i studenata, a zatim i od svojih cenjenih profesora i učitelja: prof. dr Tomislava Sedmaka, dr Milice Despotović, dr Milice Jojić-Milenković, prof. dr Dušana Petrovića, možda i više nego od bilo kog nastavnika i člana Katedre za psihijatriju. Izuzetak su prof. dr Josif Vesel i prof. dr Dimitrije Milovanović. Nadam se da će moj način mišljenja zainteresovati moje kolege. Neki od njih, naravno, neće imati ni potrebu, a ni vremena ni želje da se „petljaju” sa ovim tekstom. Drugi će možda zaključiti da sam u profesionalnoj karijeri išao uhodanim putem. Sigurno su u pravu. Iznova se čudim koliko su ideje koje sam izneo nove i iznenađujuće! Na primer, sasvim je očigledno da je većina naših stavova i osobina zasnovana na ličnom iskustvu. U svom radu uvek sam težio za većom samospoznajom i ličnim samoodređenjem, za odgovarajućim osamostaljenjem, održavajući potrebne etičke vrednosti i odgovornost prema poslu. Brojni odnosi sa drugima tokom edukacije ili profesionalne aktivnosti uvek su od mene zahtevali postavljanje jasnije granice prema sebi, uz sposobnost prihvatanja drugih. Trudio sam se da otkrijem „pravi ugao gledanja”. Zato se nadam da će moja razmišljanja o nekim temama biti korisna kao što su bila i meni, preslikavajući deo zadovoljstva koje sam iskusio radeći u psihijatriji.

Završetak moje profesionalne karijere je značajan, ali nije u mom životu najdramatičniji trenutak. Čak mislim da je dobar materijal za ovu priču, u kojoj želim da vam ispričam kako doživljam sopstveni odlazak u penziju, koji je za mene lično i fascinantno. Knjiga koja je pred vama je i suočavanje onoga što je bilo sa onim što će biti sutra!

Nije reč, međutim, o posebnom preokretu o čemu nisam razmišljao do sada. O psihijatriji mogu da govorim samo u svoje ime. Od rane mladosti, još kao srednjoškolac u Splitu, i student u Novom Sadu i Beogradu, bio sam suočen sa dilemom u vezi sa svojom budućom profesijom. Za mene je neuropsihijatrija imala polazište u boljem socijalno-psihološkom oličanju čoveka kod nas. Kada su 1968. god. tenkovi prokrstarili Čehoslovačkom, kroz koju sam te iste godine proputovao, shvatio sam da moram sve svoje potencijale usmeriti na borbu za pravedniji svet i veće emocionalne i psihičke mogućnosti svakog čoveka. Od tada sam intenzivirao društvenu i psihosocijalnu aktivnost, kroz koju sam i kao javni društveni radnik i neuropsihijatar posmatrao svoj životni put. Moram biti iskren, moj životni neprijatelj nije bio komunizam već siromaštvo naroda i nedovoljno uspostavljena socijalna pravda i društvo nejednakih socijalnih mogućnosti.

Mislio sam da je moj san o prevazilaženju ovih problema daleko od ostvarenja. Pre nepunih dvadeset godina pao je Berlinski zid kao nekakva kula od karata. Te 1989. godine bile su mi jasne glavne smernice svih mojih napora, kako u struci tako i u ličnom životu. Svetla tačka na ovom putu je april 2008. god. kada je Srbija potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU. U tom trenutku sam se zatekao kao profesor Medicinskog fakulteta na 49. Kongresu studenata biomedicinskih nauka Srbije u Donjem Milanovcu. Jasno mi je da kao pojedinac moram da sačekam izvesno vreme da ovi događaji u mojoj glavi sazru. Pisanje je lakši deo posla. Različite političke opcije su se još više udaljile od njih kada je reč o ovom Sporazumu, ali je teško zaključiti koja je od njih više u pravu, a kojoj je možda potrebna neka vrsta psihosocijalne pomoći ili podrške nas običnih građana.

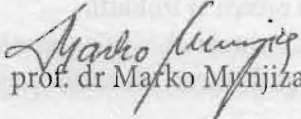
Što sam stariji sve više shvatam značenje pojma odgovornosti za pisanu reč. Prerano je donošenje zaključaka o značaju za mene tri bitna događaja: učešće na studentskom kongresu čime sam pre četrdesetak godina počeo profesionalnu aktivnost, potpisivanje spomenutog Sporazuma Srbije sa Evropskom unijom i moj odlazak u penziju. U svakom slučaju, živimo u značajnom vremenu. Izgleda mi da i danas mnogo ljudi zbog očajnog života sve teže održavaju vezu sa realnošću. Naša stvarnost i sada je teška, i nimalo ružičasta. Nadam se da će se od sada u Srbiji smanjivati broj akademaca koji žele da napuste zemlju zbog lošeg životnog standarda, boljeg nastavka školovanja, postojeće korupcije, nepostojanja pravih vrednosti, političke nestabilnosti u društvu. Nesumnjivo, ovo je ipak bolje od iluzija koje sam imao kao mlad student. Dugo mi je trebalo da shvatim da su sve pore društvenog života povezane sa politikom, bar sa dnevno-političkim događajima. Zbog toga sam nastojao da provučem jednu finu nit u pozadini ove priče u kojoj su naglašene prepoznatljive društvene okolnosti u kojima sam stasavao, rastao i gradio profesionalnu karijeru i svoj život-

ni put. Naravno da to nisam mogao da „utkam” u trougao Trogir-Šibenik-Drniš, jer sam iz različitih razloga više puta menjao mesto boravka. „Samo” dvadeset puta bio sam podstanar. Sigurno je da nisu dovoljno lirski opisani Split, Novi Sad, Beograd, Zagreb, Trogir, Plitvička jezera i druga mesta širom bivše Jugoslavije u kojima sam rado boravio i vraćao im se uvek kada mi se ukazivala prilika. Što se tiče moje struke, kliničke psihijatrije, mislim da će njena budućnost u našoj zemlji biti mnogo bolja.

Branislav Nušić je u pravu kada tvrdi da nema smisla pisati predgovor autobiografiji. „Ako život čovečiji i ima kakav predgovor, on je toliko intimne prirode da se o njemu uopšte i ne piše. Ali se meni predgovorom valja opravdati za ono šta sam preduzeo ovaj posao-pisanje biografije, kojom se obično bave propali političari, prognani vladari, besposleni penzioneri, bivše dvorske dame i članovi Akademije nauka. I eto, toga opravdanja radi, ja moram ovo prvo poglavlje da posvetim predgovoru”.*

Ova knjiga nije samo moj pogled iz ugla psihijatra već i priča o mnogim događajima, koji su mi odredili i životni i profesionalni put! Želeo sam da ceo tekst, posebno prvi deo, koji se odnosi na biografske podatke predstavlja celinu. Naš poznati „majstor” pisane reči Mirko Kovač lepo ističe: „Reći ću bez uvijanja - umorio sam se pišući razne verzije istog zbivanja. Više puta sam i odustajao od nekih već gotovih knjiga; to bih i sada učinio da nisam shvatio kako sve protivrečnosti mirno prihvaćam, bez ikakvog žaljenja i bez nostalgije, i kako pripovjedam samo o događajima što ih se jasno sjećam, držeći se točne postavke jednog od najboljih pripovjedača našeg vremena, toliko je slavan da se njegovo ime ne mora navesti, da je naš život ono čega se sjećamo, a ne ono što smo proživjeli. Ako je ovaj klesarski posao završen, još bih na kraju dodao da sam, pušući, dopuštio sebi luksuz sa digresijama jer me sadašnje vreme na to primoravalo, to prije što vraćanje starom rukopisu zahtjeva i novi pogled na nj”.**

Beograd, leta gospodnjeg 2008. godine

prof. dr Marko Munjiza

* Nušić B: Atobiografija, Nolit Beograd, 2002

** Kovač M.: Grad u zrcalu, (obiteljski nokturno), Beograd, 2008, str. 7